

DRUGO ODJELJENJE

PREDMET A. I B. PROTIV CRNE GORE

(Predstavka br. 37571/05)

PRESUDA

STRAZBUR

5. mart 2013. godine

Ova presuda postaće pravosnažna u okolnostima izloženim u članu 44 stav 2 Konvencije. U njoj može doći do redaktorskih izmjena.

U predmetu A. i B. protiv Crne Gore,

Evropski sud za ljudska prava (Drugo odjeljenje), zasijedajući u Vijeću u sastavu:

Guido Raimondi, *predsjednik,*

Peer Lorenzen,

Dragoljub Popović,

András Sajó,

Nebojša Vučinić,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Helen Keller, *sudije,*

i Stanley Naismith, *sekretar Odjeljenja,*

nakon vijećanja bez prisustva javnosti 5. februara 2013. godine,

donosi sljedeću presudu, koja je usvojena toga dana:

POSTUPAK

1. Ovaj predmet pokrenut je predstavkom (br. 37571/05) protiv Crne Gore koju je Sudu po članu 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) 19. oktobra 2005. godine podnijela majka podnosilaca predstavke, državljanka Crne Gore. U julu mjesecu 2006. godine ona je preminula i njena dva sina, g. A. i g. B. odlučili su da preuzmu njenu predstavku pred Sudom. Radi lakšeg snalaženja u ovom tekstu, ova presuda govori o g. A. i g. B. kao podnosiocima predstavke. Predsjednik Četvrtog Odjeljenja kome je dodijeljen ovaj predmet u to vrijeme, postupio je po zahtjevu podnosilaca predstavke da se njihova imena ne objavljuju (Pravilo 47 § 3 Poslovnika Suda).

2. Podnosiocima predstavke, kojima je odobrena besplatna pravna pomoć, zastupao je g. P. Radulović, advokat iz Banja Luke, iz Bosne i Hercegovine. Vladu Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada) zastupao je njen zastupnik, g. Z. Pažin.

3. Podnosioci su se žalili prvenstveno na kontinuirano neizvršenje pravosnažne presude u parnici za vraćanje stare devizne štednje koju je položila njihova pokojna majka i koju su oni naslijedili. Alternativno, oni su se žalili na to što *Podgorička banka* i/ili Centralna Banka Crne Gore nijesu dotičnu štednju registrovale i na taj način je nijesu konvertovale u javni dug tužene države u skladu sa relevantnim domaćim zakonodavstvom.

4. Dana 6. jula 2011. godine o predstavi je obaviještena Vlada. Odlučeno je takođe da se o prihvatljivosti i meritumu odlučuje u isto vrijeme (Član 29 stav 1).

ČINJENICE

I. OSNOVNE INFORMACIJE

5. Nakon finansijske krize u bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, kao i nakon pada bankarskog sistema koji je nakon toga uslijedio tokom devedesetih, 1998. godine, 2002. i 2003. godine, Savezna Republika Jugoslavija i sama tužena država donijeli su konkretne zakone kojima se prihvata koverzija u javni dug deviznih depozita u određenim bankama, uključujući i *Podgoričku banku*. Taj zakon odredio je rok (2017) i iznose, uključujući i kamate, koji treba da se vrate bivšim klijentima banke (v. stavove 27 - 41 ove presude).

II. OKOLNOSTI PREDMETA

6. Podnosioci predstavke rođeni su 1949, odnosno 1950. godine u Crnoj Gori gdje i žive.

A. Parnični postupak

7. Dana 20. septembra 1993. godine Osnovni sud u Podgorici donio je prvu presudu u korist majke podnosilaca predstavke u kojoj je naložio *Podgoričkoj banci* da joj isplati: (i) 179.650,84 američkih dolara (USD), 59.539,97 njemačkih maraka (DEM), 254.906,52 italijanskih lira (LIT) and 4.364,70 švajcarskih franaka (CHF) na račun njene devizne štednje; (ii) kamatu na depozite po viđenju koje se primjenjuju u domaćem sistemu za period između januara 1993. i 3. jula 1993. godine, plus 6% godišnje kamate od 3. jula 1993. godine i (iii) 193.768.312 jugoslovenskih dinara (YUD) za pravne troškove.

8. Dana 23. maja 1994. godine Osnovni sud u Podgorici donio je drugu presudu u korist majke podnosilaca predstavke kojim je naložio *Podgoričkoj banci* da joj isplati: (i) 9.770 američkih dolara (USD) i 25.700 njemačkih maraka (DEM) na ime njene devizne štednje; (ii) nakupljenu kamatu na depozite po viđenju i (iii) 1.584 jugoslovenskih dinara (YUD) za pravne troškove.

9. Dana 27. juna 1996. godine isti sud donio je treću presudu u korist majke podnosilaca predstavke kojom nalaže *Podgoričkoj banci* da joj isplati: (i) 147.620,64 američkih dolara (USD), 126.661,39 njemačkih maraka (DEM) and 1.602,16 italijanskih lira (LIT) zbog pogrešnog računjanja pripadajuće kamate; (ii) propisanu kamatu od 12,5%; i (iii) 900 jugoslovenskih dinara (YUD) za pravne troškove.

10. Različitih datuma nakon toga ove presude postale su pravosnažne i izvršne.

B. Izvršni postupak

11. Do 5. novembra 1998. godine izdata su rješenja o izvršenju za prvu i treću presudu. Do 19. novembra 1999. godine Osnovni sud prekinuo je izvršenje ove dvije presude pozivajući se na Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana (v. stav 29 ove presude). Majka podnosioca predstavke u to vrijeme nije tražila rješenje o izvršenju za drugu presudu.

12. Između decembra 2003. godine i februara 2004. godine majka podnosioca predstavke tražila je izvršenje sve tri presude protiv *Podgoričke banke*. Dana 30. marta 2005. godine Osnovni sud odbacio je ove zahtjeve na osnovu činjenice da *Podgorička banka* nije više dužnik (*nije pasivno legitimisana*). U toj odluci dalje je objašnjeno da je po Zakonu o deviznoj štednji građana iz 2003. godine tužena država preuzela dug od ove banke, i da je Centralna banka Crne Gore odgovorna za istinitost podataka preuzetih iz evidencije ovlašćenih banaka (v. stav 34 ove presude).

13. Dana 18. aprila 2005. godine i 19. aprila 2005. godine Osnovni sud potvrdio je spornu presudu, potvrđujući i razloge koji su u njoj izneseni.

C. Druge relevantne činjenice

14. Dana 26. maja 2004. godine podnosioci predstavke tražili su od *Direkcije za nekretnine* u Podgorici da unese u evidenciju njihovo rješenje protiv *Podgoričke banke* o izvršenju na nepokretnostima (*tražili su zabilježbu u evidenciji rješenja o izvršenju na nepokretnostima*). Dana 1. juna 2004. godine *Direkcija za nekretnine* odbacila je njihov zahtjev. Dana 23. novembra 2004. godine *Uprava za nekretnine* potvrdila je prethodnu odluku i uputila ih da svoja prava ostvare preko Centralne banke i Ministarstva finansija. Dana 3. aprila 2007. godine zahtjev podnosioca predstavke odbacio je Upravni sud.

15. Dana 21. decembra 2004. godine majka podnosioca predstavke tražila je da Centralna banka obezbijedi isplatu neizmirenog duga. Dana 7. aprila 2005. godine Centralna banka obavijestila ju je da nema ingerencije u njenom slučaju. Konkretno, Centralna banka se nije mogla smatrati odgovornom za istinitost relevantnih podataka, jer je to bila odgovornost ovlašćenih banaka. U tom smislu Centralna banka pozvala se na član 7 stav 5 Zakona o deviznoj štednji građana iz 2003 godine (v. stav 36 ove presude). U februaru i martu 2006. godine podnosioci predstavke, u ime njihove majke, ponovo su zahtijevali da Centralna banka isplati predmetnu štednju. Nepreciziranog datuma nakon toga Centralna banka odgovorila je pozivajući se na svoj raniji dopis od 7. aprila 2005. godine, da ne može ispuniti zahtjev. Dana 18. decembra 2007. godine, nakon još jednog zahtjeva podnosioca predstavke, ova banka je potvrdila da ne postoji devizna štednja upisana na ime njihove majke.

16. Dana 4. oktobra 2005. godine, majku podnosioca predstavke je, nakon njenog upita, Ministarstvo finansija obavijestilo da su ovlašćene banke odgovorne za istinitost prenesenih podataka.

17. Nakon što je majka podnosilaca predstavke preminula u julu 2006. godine, Osnovni sud donio je odluku 5. maja 2007. godine proglašavajući podnosiocima predstavke njenim isključivim nasljednicima i precizirajući da se nasljedstvo sastoji od depozita (novčanih sredstava) koji su utvrđeni u pravosnažnim presudama sudova koje su pomenute ranije u tekstu ove presude (v. stavove 7 - 9 ove presude).

18. Dana 21. decembra 2007. godine *Podgorička banka* obavijestila je podnosiocima predstavke da nema dokaza da je dug koji je utvrđen domaćim presudama isplaćen. U isto vrijeme, oni su obaviješteni i da je Centralna banka odgovorna za istinitost prenesenih podataka i da podnosioci predstavke od Centralne banke mogu da dobiju zvanične podatke koji se odnose na taj prenos.

19. U nekoliko prilika majka podnosilaca predstavke i/ili podnosioci predstavke obraćali su se *Zaštitniku ljudskih prava i sloboda i Ministarstvu pravde*, ali uzalud.

20. Izgleda da dug koji je utvrđen u presudama domaćih sudova nikada nije registrovan u Podgoričkoj banci niti prenesen u Centralnu banku.

D. Dodatni devizni račun

21. Majka podnosilaca predstavke imala je još jedan devizni račun sa 17.697,79 eura - iznosom koji je registrovan kao javni dug kod Centralne banke i kasnije konvertovan u obveznice. Nepreciziranog datuma 2006. godine podnosioci predstavke izgleda su prodali te obveznice za polovinu njihove vrijednosti.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

A. Ustav Crne Gore iz 2007. godine; objavljen u Službenom listu Crne Gore - br. 1/07)

22. Član 149 Ustava predviđa da Ustavni sud odlučuje o ustavnoj žalbi koja se predaje zbog navodne povrede ljudskog prava ili slobode zajemčene Ustavom, nakon što se iscrpe svi drugi djelotvorni pravni lijekovi.

23. Ovaj Ustav stupio je na snagu 22. oktobra 2007. godine.

B. Zakon o Ustavnom sudu Crne Gore; objavljen u Sl. Listu Crne Gore br. 64/08)

24. Član 48 predviđa da ustavna žalba može da se uloži protiv pojedinačne odluke državnog organa, upravnog organa, organa lokalne samouprave ili pravnog lica koje vrši javna ovlašćenja, zbog povrede ljudskih prava i sloboda zajemčenih Ustavom, nakon što se iscrpe svi drugi djelotvorni domaći pravni lijekovi.

25. Članovi 49-59 definišu detalje vezane za procesuiranje ustavnih žalbi. Konkretno, član 56 predviđa da kada Ustavni sud utvrdi povredu ljudskog prava ili

slobode on poništava spornu odluku u cijelosti ili dijelom i nalaže da se predmet ponovo ispita od strane istog organa koji je donio poništenu odluku.

26. Ovaj zakon stupio je na snagu u novembru mjesecu 2008. godine.

C. Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana; objavljen u Službenom listu Savezne republike Jugoslavije - br. 59/98, 44/99 i 53/01)

27. Članovi 1, 2, 3 i 4 predviđaju da sva stara devizna štednja položena kod "ovlašćenih banaka", uključujući *Podgoričku banku*, prije 18. marta 1995. godine postaje javni dug.

28. Po članu 10 odgovornost države u tom smislu morala se u potpunosti ispuniti do 2012. godine putem isplate preciziranih iznosa uz kamatu i prema određenom vremenskom okviru.

29. Član 22 predviđa da, od datuma stupanja ovog Zakona na snagu (12. decembar 1998. godine), "svi neriješeni pravni sporovi, uključujući i sudske postupke izvršenja, koji imaju za cilj naplatu deviznih iznosa koje obuhvata ovaj Zakon moraju da se prekinu".

D. Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana; objavljen u Sl. listu SRJ br. 36/02)

30. Ovim Zakonom ukinut je gore opisani Zakon. Na taj način, međutim, eksplicitno su priznati kao dio javnog duga svi depoziti prethodno priznati kao takvi. Ovim Zakonom izmijenjen je i vremenski okvir za vraćanje predmetnog duga (sa 2012. na 2016. godinu) i precizirani izmijenjeni iznosi, i kamata, koji se moraju plaćati na godišnjem nivou.

31. Član 36 ponovo je potvrdio da "svi neriješeni pravni sporovi, uključujući i sudske postupke izvršenja, koji imaju za cilj naplatu deviznih iznosa koje obuhvata ovaj Zakon moraju da se prekinu".

32. Ovaj Zakon stupio je na snagu 4. jula 2002. godine. Kasnije je on izmijenjen u dva navrata, ali te izmjene i dopune odnosile su se na periferna pitanja koja nisu bila vezana za gore opisani status štediša.

E. Zakon o regulisanju obaveza i potraživanja po osnovu ino duga i devizne štednje građana; objavljen u Službenom listu Crne Gore - br. 55/03 i 11/04)

33. Članom 3 se, između ostalog, definiše "strana devizna štednja" kao svi depoziti u stranoj valuti koje su položila fizička lica kod jedne od "ovlašćenih banaka sa sjedištem na teritoriji Republike Crne Gore" koja je priznata kao javni dug Savezne Republike Jugoslavije (v. stav 27 i 30 ove presude). Isti član dalje predviđa da se devizna štednja uvećava za godišnju kamatnu stopu od 2% od 1. januara 2003. godine. Ista kamatna stopa primjenjuje se godišnje na sve preostale neplaćene iznose na kraju svakog perioda plaćanja dok se devizna štednja ne isplati u cijelosti.

34. Član 4 predviđa da Centralna banka Crne Gore mora da obezbijedi cjelokupnu evidenciju i potrebnu dokumentaciju za deviznu štednju i da ista banka ima odgovornost za istinitost podataka koji su uzeti iz evidencija banaka o kojima je riječ.

35. Po članu 5 stav 1 od datuma stupanja na snagu ovog Zakona, Crna Gora preuzima obaveze ovlašćenih banaka prema fizičkim licima u vezi sa njihovom deviznom štednjom.

36. Član 7 stav 1 predviđa da nakon prenosa duga na Centralnu banku (*nakon isknjižavanja potraživanja i obaveza*), ovlašćene banke imaju obavezu da dostave Centralnoj banci *detaljnu analitiku obaveza* po osnovu devizne štednje. Član 7 stav 5 predviđa da ovlašćene banke imaju odgovornost za istinitost tih podataka.

37. Članovima 14 i 15 predviđa se da Crna Gora ovaj dug isplati do 2017. godine i preciziraju se iznosi i kamata koji se godišnje moraju plaćati u eurima.

38. Po članu 18 klijenti banaka mogu, prije navedenog vremenskog roka i pod određenim uslovima koristiti svoje depozite konvertovane u vladine obveznice da bi platili poreze, kupovali državnu imovinu ili učestvovali u privatizaciji preduzeća u državnom vlasništvu.

39. Po članovima 16 i 17 bivši klijenti predmetnih banaka takođe mogu da prodaju navedene obveznice drugim fizičkim i pravnim licima. Takva trgovina oslobođena je od poreza.

40. Članovima 16 stav 5 i 18 stav 2 predviđa se da Vlada Crne Gore mora da usvoji dodatne tehničke propise koji se odnose na predmetne obveznice.

41. Ovaj Zakon stupio je na snagu 9. oktobra 2003. godine, a njegove izmjene i dopune 28. februara 2004. godine.

F. Zakon o obligacionim odnosima; objavljen u Službenom listu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 29/78, 39/85, 57/89 i 31/93)

42. Članom 172 stav 1 predviđa se, između ostalog, da je pravno lice odgovorno za štetu koju nanese njegov organ drugom licu u obavljanju njegovih funkcija i u vezi sa njima.

G. Zakon o obligacionim odnosima; objavljen u Sl. listu br. 47/08 i 04/11)

43. Član 148 predviđa da lice koje nanese štetu drugom licu mora to da mu nadoknadi, ukoliko ne dokaže da ta šteta nije nanesena njegovom/njenom krivicom.

44. Član 166 predviđa, između ostalog, da je pravno lice odgovorno za štetu koju izazove njegov organ drugom licu u toku vršenja njegovih funkcija ili u vezi sa njima.

45. Član 192 predviđa da će odgovorno lice obezbijediti *restitutio in integrum* kao prije nego što je nastala šteta. Ukoliko se šteta ne može u potpunosti ukloniti na ovaj način, ostatak štete nadoknadiće se u novcu.

H. Zakon o parničnom postupku; objavljen u Službenom listu Republike Crne Gore br. 22/04, 28/05, i 76/06, i Sl. listu Crne Gore br. 73/10)

46. Članom 188 predviđa se da, građanskom tužbom, tužilac može da traži od suda samo da utvrdi postojanje ili nepostojanje određenog prava ili pravnog odnosa, ili istinitost nekog dokumenta (*neistinitost neke isprave*).

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANA 1 PROTOKOLA BR. 1 UZ KONVENCIJU

47. Po članu 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju podnosioci predstavke žalili su se na to što Podgorička banka i/ili Centralna banka nisu registrovali deviznu štednju koju je položila njihova pokojna majka i nisu je zbog toga konvertovali u javni dug tužene države prema relevantnom domaćem zakonodavstvu.

48. Relevantne odredbe glase:

Član 1 Protokola br. 1.

“Svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu s opštim interesima ili da bi obezbedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.”

A. Prihvatljivost

1. Podnesci strana

49. Vlada je navela da podnosioci predstavke nijesu iscrpili sve djelotvorne domaće pravne lijekove koji su im bili na raspolaganju.

50. Konkretno, oni nijesu pokrenuli parnični postupak protiv Podgoričke banke na osnovu čije baze podataka je obavljen prenos, i koja je propustila da preda relevantne podatke o predmetnoj štednji Centralnoj banci. Oni takođe nijesu podnijeli ni građansku tužbu protiv države, ako su je smatrali odgovornom. U postupku protiv Podgoričke banke i/ili države podnosioci predstavke mogli su da traže i naknadu štete i utvrđivanje njihovog prava i/ili istinitosti evidencija o dugovima (v. stavove 42 - 46 ove presude).

51. Vlada je dalje navela da podnosioci predstavke nijesu pokrenuli ni upravni postupak protiv Centralne banke ili bilo kog drugog organa koga su smatrali

odgovornim za navedenu pravnu stvar i čija je odluka mogla dalje da se osporava pred sudovima.

52. I na kraju, nakon što bi iscrpli ove pravne lijekove podnosioci predstavke mogli su da upotrijebe ustavnu žalbu (v. stavove 22 - 26 ove presude). U svakom slučaju, dopisi upućeni raznim institucijama ne mogu se smatrati adekvatnim pravnim postupkom.

53. Podnosioci predstavke osporili su ove tvrdnje i pozvali se, naročito, na odluke građanskog suda protiv Podgoričke banke koje su donesene 1993, 1994. i 1996. godine (v. stavove 7 - 10 ove presude). Iako obraćanje raznim institucijama nije odgovarajući pravni postupak samo po sebi, ono je učinjeno tek nakon što su parnični postupci okončani i to kao dodatni pokušaj da se navedene presude izvrše.

54. Oni su takođe naveli da je ustavna žalba uvedena u crnogorski pravni sistem mnogo vremena nakon što su relevantni parnični postupci okončani i da im stoga nije bila na raspolaganju u relevantno vrijeme.

2. Relevantni principi

55. Sud ponavlja da, po njegovoj ustanovljenoj sudskoj praksi, svrha pravila o iscrpljivanju odmaćih pravnih lijekova iz člana 35 stav 1 Konvencije jeste da se Strani ugovornici pruži prilika da spriječi ili ispravi navodne povrede prije nego se one iznesu pred Sud. Međutim, moraju se iscrpiti samo oni pravni lijekovi koji su djelotvorni.

56. Obaveza je Vlade koja tvrdi da neki pravni lijek nije iscrpljen da uvjeri Sud da je taj pravni lijek bio djelotvoran, na raspolaganju i teoretski i u praksi u relevantno vrijeme, odnosno da je bio dostupan, da je bio takav da je mogao da pruži pravno zadovoljenje u odnosu na pritužbe podnosioca predstavke i da je pružio razumne izgleda za uspjeh. Međutim, kada se taj teret dokazivanja ispuni, onda je dužnost podnosioca predstavke da pokaže da pravni lijek koji je obezbijedila vlada zapravo jeste bio upotrijebljen ili da je iz nekog razloga neadekvatan i nedjelotvoran u konkretnim okolnostima predmeta, ili da su postojale posebne okolnosti koje su njega ili nju oslobađale od obaveze da taj lijek upotrijebe (v. *Akdivar i drugi protiv Turske*, 16. septembar 1996. godine, stav 65, *Izveštaji o presudama i odlukama 1996-IV*).

57. U primjeni ovog pravila mora se na odgovarajući način u obzir uzeti kontekst. Shodno tome, Sud priznaje da član 35 stav 1 mora da se primjenjuje sa određenim stepenom fleksibilnosti i bez pretjeranog formalizma (v. *Akdivar i drugi*, citirano ranije u tekstu ove presude stav 69). Nadalje, Sud priznaje da pravilo da se iscrpu pravni lijekovi nije ni apsolutno, niti se može primjenjivati automatski; kada se provjerava da li je ono poštovano od suštinskog je značaja da se u obzir uzmu naročite okolnosti svakog pojedinačnog predmeta (v. *Van Oosterwijck protiv Belgije*, 6. novembar 1980. godine, Serija A br. 40, stav 35). To znači, između ostalog, da Sud mora realno da razmotri ne samo postojanje formalnih pravnih lijekova u pravnom sistemu dotične Strane ugovornice, već i opšti kontekst u kome oni funkcionišu, kao i lične okolnosti

podnosioca predstavke (v. *Akdivar i drugi protiv Turske*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 69). Sud mora da ispita da li je, u svim okolnostima predmeta, podnosilac predstavke učinio sve što se od njega razumno moglo očekivati da bi iscrpio domaće pravne lijekove (v. *Preduzeće EVT protiv Srbije*, br. 3102/05, stav 37 *in fine*, 21. jun 2007. godine).

3. Ocjena Suda

58. Sud uočava kontradikciju u domaćem zakonodavstvu kada je riječ o tome ko je tačno odgovoran da obezbijedi evidenciju stare devizne štednje i istinitost relevantnih podataka (v. stavove 34 i 36 ove presude). Ova kontradikcija dalje je potvrđena od strane raznih domaćih organa koji su rješavali po zahtjevima podnosilaca predstavke i njihove pokojne majke (v. stavovi 12 *in fine*, 13, 14 *in fine*, 15-16, i 18 ove presude). Vlada, sa svoje strane, nije obezbijedila razjašnjenje u tom smislu (v. stavove 50-51 ove presude).

59. Sud konstatuje da je pokojna majka podnosilaca predstavke dobila presude građanskog suda protiv Podgoričke banke, u kojima je već utvrđeno postojanje duga i njegov tačan iznos (v. stavove 7-10 above), ali da te presude nijesu mogle biti izvršene zbog domaćeg zakonodavstva (v. stavove 29, 31 i 11 ove presude, tim redom). Uz to, domaći sudovi sami su precizirali da, nakon usvajanja relevantnog zakonodavstva navedena banka više nije bila dužnik (v. stav 12 *in limine* ove presude). Pošto u spisima predmeta ne postoji ništa što bi ukazalo na to da bi domaći sudovi presudili drugačije u kasnijoj fazi, Sud smatra da bi prevelik teret bio da se od podnosilaca predstavke traži da pokrenu još jedan niz parničnih postupaka protiv predmetne banke nakon što su već dobili pravosnažnu presudu u svoju korist, i da zbog toga podnosioci predstavke nijesu morali da iscrpe ovaj konkretni pravni put (v. *mutatis mutandis*, *Metaxas protiv Grčke*, br. 8415/02, stav 19, 27. maj 2004; i *Đukić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 4543/09, stav 33, 19. jun 2012. godine).

60. Sud dalje konstatuje da su pokojna majka podnosilaca predstavke, a i sami podnosioci predstavke tražili od Centralne banke u nekoliko navrata da obezbijede isplatu neizmirenog duga. Međutim Centralna banka samo ih je dopisom obavijestila da ona nema nadležnost da rješava u njihovom predmetu (v. stav 15 ove presude).

61. Iako su upravni postupak pred Centralnom bankom i parnični postupak protiv tužene države bili teoretski mogući, Sud konstatuje da predmetna štednja nikada zapravo nije bila registrovana kao potvrđena od strane Centralne banke (v. stav 15 *in fine* ove presude), i nije konvertovana u javni dug države. Sud smatra da, u takvim okolnostima, a i u svjetlu činjenice da je navedena Centralna banka odbacila svoju nadležnost u predmetu podnosilaca predstavke, ni upravni postupak pred Centralnom bankom ni parnični postupak protiv države ne bi mogli podnosiocima predstavke da pruže razumne izgleda za uspjeh, što ih oslobađa od obaveze da te pravne lijekove upotrijebe.

62. I na kraju, treba ponoviti da, iako može biti izuzetaka koji su opravdani konkretnim okolnostima predmeta, ocjena da li su domaći pravni lijekovi iscrpljeni obično se obavlja u odnosu na datum na koji je predstavka predata Sudu (v. *Baumann protiv Francuske*, br. 33592/96, stav 47, ECHR 2001-V (izvodi)). Sud u ovom smislu konstatuje da je predstavka u ovom predmetu predata 19. oktobra 2005. godine, dok je ustavna žalba uvedena 22 oktobra 2007. godine, što znači dvije godine kasnije i da zbog toga nije bila na raspolaganju podnosiocima predstavke u relevantno vrijeme (v. stavove 1 i 22-23 ove presude).

63. U svjetlu navedenog, naročito s obzirom na kontradiktornost u relevantnom zakonodavstvu, njegova različita tumačenja, brojne bezuspješne pokušaje oba podnosioca predstavke i njihove pokojne majke da ponovo dobiju predmetnu štednju na nivou države nakon što su dobili presude protiv banke dužnika, Sud smatra da podnosioci predstavke nisu morali da iscrpe uz to i pravne lijekove koje navodi Vlada. Prigovor Vlade u ovom smislu stoga se mora odbaciti.

64. Sud konstatuje da ova pritužba nije očigledno neosnovana u smislu člana 35 stav 3 (a) Konvencije. Sud dalje konstatuje da ona nije neprihvatljiva ni po kom drugom osnovu. Stoga ona mora biti proglašena prihvatljivom.

B. Meritum

1. Podnesci strana

65. Podnosioci predstavke ponovo su potvrdili svoje pritužbe. Konkretno, oni su naveli da je država bila obavezna da plati njihovu staru deviznu štednju po relevantnom zakonodavstvu i da to Vlada nikada nije negirala.

66. Vlada nije dostavila nikakav komentar u tom smislu.

2. Ocjena Suda

67. Sud podsjeća da devizna štednja predstavlja imovinu u smislu člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju (v. *Kovačić i drugi protiv Slovenije* (dec.), br. 44574-98 et al., 9. oktobar 2003. godine, te *Trajkovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (dec.), br. 53320/99, ECHR 2002 IV). Sud takođe ponavlja da zadiranje javnih vlasti u mirno uživanje imovine treba da bude zakonito (v. *Bivši kralj Grčke i drugi protiv Grčke* (GC), br. 25701/94, stav 79, ECHR 2000-XII) i da treba da ima legitiman cilj "u javnom interesu". Prema utvrđenoj sudskoj praksi Suda, izraz "u skladu sa zakonom" iziskuje da sporna mjera treba da ima neki osnov u domaćem pravu, a takođe se odnosi i na kvalitet predmetnog zakona, jer propisuje da ta mjera treba da bude dostupna dotičnom licu i da njeni efekti budu predvidivi (v. *Kurić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 26828/06, stav 341, ECHR 2012 (izvodi); v. takođe *Amann protiv Švajcarske* [GC], br. 27798/95, stav 50, ECHR 2000-II; *Slivenko protiv Letonije* [GC], br. 48321/99, stav 100, ECHR 2003-X).

68. Što se tiče ovog predmeta, Sud navodi da devizna štednja koju je položila pokojna majka podnosioca predstavke predstavlja imovinu, a tu imovinu naslijedili su podnosioci predstavke prema odluci Osnovnog suda od 5. maja 2007. godine (v. stav 17 ove presude). Pošto je relevantno domaće zakonodavstvo jasno predvidjelo da država preuzima ovu štednju kao javni dug i da će je postepeno isplaćivati do 2017. godine (v. stavove 33, 35 i 37 ove presude), Sud smatra da su majka podnosioca predstavke i kasnije sami podnosioci predstavke imali legitimna očekivanja da će dobiti natrag predmetnu štednju.

69. Međutim, zbog, očito, administrativne greške i suprotno navedenom zakonodavstvu, štednja o kojoj je ovdje riječ nikada nije bila registrovana i konvertovana u javni dug, a podnosioci predstavke nikada nijesu dobili ni jednu jedinu ratu. Ovo su potvrdile i Centralna banka i Podgorička banka, pa, indirektno, čak i sama Vlada (v. stavove 15 *in fine*, 18 *in limine*, i 50 *in limine* ove presude).

70. Sud konstatuje nepostojanje preciznosti i predvidivosti domaćeg zakonodavstva kada je riječ o tome ko je odgovoran za prenos podataka, Centralna banka ili banka dužnik, s obzirom na kontradikciju relevantnih odredbi (v. stavove 34 i 36 ove presude). Jasno je, međutim, da se to ne može pripisati podnosiocima predstavke.

71. S obzirom na navedeno, Sud smatra da je bilo očiglednog zadiranja tužene države u imovinu podnosioca predstavke i njihovo legitimno očekivanje da postepeno povrate predmetnu štednju, a to je zadiranje jasno bilo suprotno zakonu. Ovaj zaključak čini nepotrebnim da Sud potvrdi da li je postignuta prava ravnoteža između opšteg interesa zajednice s jedne strane i potrebe da se zaštite temeljna prava pojedinca sa druge (v. *Iatridis protiv Grčke*[GC], br. 31107/96, stav 58, ECHR 1999-II).

72. Shodno tome utvrđuje se da je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 6 KONVENCIJE

73. Pozivajući se na član 6 Konvencije podnosioci predstavke iznijeli su istu pritužbu kao što je pritužba koja je već ispitana po članu 1 Protokola br. 1.

74. Relevantna odredba glasi:

Article 6

“Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ... ima pravo na ... raspravu u razumnom roku pred ... sudom ...”.

75. Uzevši u obzir svoje nalaze u vezi sa članom 1 Protokola br. 1, Sud smatra da nije nužno da se zasebno ispituje prihvatljivost ili meritum identične pritužbe podnosioca predstavke koja je predata po članu 6 Konvencije (v. *mutatis mutandis*, *Milanović protiv Srbije*, br. 44614/07, stav 103, 14. decembar 2010. godine; *Mladenović protiv Srbije*, br. 1099/08, § 59, 22. maj 2012. godine; kao i *Jovanović protiv Srbije*, br. 32299/08, stav 53, 2. oktobar 2012. godine).

III. OSTALE PRITUŽBE

76. Po članu 6 Konvencije i članu 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju podnosioci predstavke žalili su se i na: (a) nemogućnost da dobiju izvršenje pravosnažne presude iz parničnog postupka donesene 1990-ih i odmah naplate predmetnu štednju, kao i na (b) to što su morali da prodaju obveznice izdate za štednju na drugom deviznom štednom računu za polovinu njene nominalne vrijednosti (v. stav 21 ove presude).

77. Sud je u sličnim predmetima već zauzeo stav da podnosioci predstavke nisu imali kontinuirano pravo na izvršenje, pošto je ono ograničeno relevantnim zakonodavstvom prije nego što je tužena država ratifikovala Konvenciju i Protokol br. 1 3. marta 2004. godine (v. *Ajdarpašić i Kadić protiv Crne Gore* (dec.), br. 40759/06 i 56888/09, stavovi 30-33, 23. novembra 2010. godine; *Molnar Gabor protiv Srbije*, br. 22762/05, stavovi 48-51, 8. decembar 2009. godine; v. takođe i stavove 29, 31 i 11 ove presude, tim redom). Slijedi da je pritužba podnosilaca predstavke u ovom smislu očigledno neosnovana i da mora biti odbačena po članu 35 stavovi 3(a) i 4 Konvencije.

78. Sud konstatuje da je relevantno domaće zakonodavstvo predvidjelo mogućnost da se obveznice prodaju (v. stav 39 ove presude), ali nije ograničilo vrijednost ovih obveznica na tržištu ni na koji način. U tim okolnostima, Sud smatra da se država ne može smatrati odgovornom za sopstvenu odluku podnosilaca predstavke da prodaju obveznice za polovinu njihove nominalne vrijednosti. Slijedi da je ova pritužba nekompatibilna *ratione personae* sa odredbama Konvencije u okviru značenja člana 35 stav 3 (a) i da mora biti odbačena prema članu 35 stav 4.

IV. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJJE

79. Član 41 Konvencije predviđa:

“Kada Sud utvrdi povredu Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice o kojoj je riječ omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

A. Naknada štete

80. Podnosioci predstavke potraživali su staru deviznu štednju i kamatu, onako kako su ih dosudili domaći sudovi (v. stavove 7-9 ove presude), kao naknadu materijalne štete, i po 10.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

81. Vlada je osporila ovo potraživanje.

82. Sud prihvata da su podnosioci predstavke pretrpjeli određenu nematerijalnu štetu koja ne može dovoljno da se nadoknadi samim utvrđivanjem povrede. Donoseći svoju ocjenu na osnovu pravičnosti, Sud dosuđuje podnosiocima predstavke zajedno 3.000 eura po ovom osnovu.

83. Uz to, tužena Vlada mora da plati podnosiocima predstavke, na ime materijalne štete, sve rate, uključujući i relevantnu kamatu (v. stav 33 ove presude) koja je dospjela za isplatu od trenutka kada je stara devizna štednja postala javni dug po relevantnom domaćem zakonodavstvu do datuma kada ova presuda postane pravosnažna, umanjeno za iznose koji su možda već plaćeni u međuvremenu po tom osnovu. Tužena Vlada mora takođe da preduzme sve odgovarajuće mjere da bi obezbijedila da nadležni organi sprovedu relevantno zakonodavstvo u odnosu na podnosiocima predstavke i tako da obezbijedi plaćanje svih budućih rata pod istim uslovima i na isti način kao što se to čini u odnosu na sve druge korisnike navedenog zakonodavstva.

B. Troškovi i izdaci

84. Podnosioci predstavke takođe su potraživali 10.000 eura za troškove i izdatke koje su imali pred domaćim sudovima i pozvali su se na relevantne odluke donesene u toku tih postupaka (v. stavove 7 - 9 ove presude): Oni su takođe podnijeli obračun ovih troškova koji je pripremio vještak, uključujući i zakonitu kamatu, jer je u međuvremenu, zvanična valuta u tuženoj državi promjenjena iz jugoslovenskog dinara u euro. Iz predate analize proističe da su troškovi pretrpljeni u domaćim postupcima iznosili 8.016,35 eura ukupno (3.785,22 eura za prvi niz postupaka, 2.243 eura za drugi niz postupaka i 1.988,13 eura za treći niz postupaka).

85. Vlada je osporila ovaj zahtjev.

86. Prema sudskoj praksi Suda, podnosilac predstavke ima pravo na nadoknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se pokaže da su ti troškovi bili zaista pretrpljeni i da su bili neophodni i razumni po količini (v. npr *Iatridis protiv Grčke* (pravična naknada) [GC], br. 31107/96, stav 54, ECHR 2000-XI).

87. U ovom predmetu, nakon što je uzeo u obzir dokumente u svom posjedu, naročito domaće presude u kojima se preciziraju dosuđeni troškovi i mišljenje vještaka o toj stvari i gore pomenute kriterijume, te 850 eura koji su već dodijeljeni podnosiocima predstavke u okviru šeme besplatne pravne pomoći Savjeta Evrope, Sud smatra da je razumno da se dosudi iznos od 6.500 eura za troškove i izdatke u domaćim postupcima.

C. Zatezna kamata

88. Sud smatra da je prikladno da se zatezna kamata bazira na najmanjoj kreditnoj stopi Evropske Centralne Banke, uz dodatak od tri procentna poena.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Proglašava* prihvatljivom pritužbu po članu 1 Protokola br. 1 koja se odnosi na propust da se registruje predmetna štednja i da se ona konvertuje u javni dug tužene države;
2. *Proglašava* neprihvatljivom pritužbe po članu 6 Konvencije i članu 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju koje se odnose na neizvršenje presude donesene 1990-ih i na prodaju obveznica za polovinu njihove vrijednosti;
3. *Smatra* da je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju zbog propusta da se registruje predmetna štednja i da se ona konvertuje u javni dug tužene države;
4. *Smatra* da nije neophodno da se zasebno ispita prihvatljivost ili meritum pritužbe koja se odnosi na registrovanje i konvertovanje predmetne štednje u javni dug po članu 6 stav 1 Konvencije;
5. *Smatra*
 - (a) da tužena država mora da plati podnosiocima predstavke u roku od tri mjeseca od datuma na koji ova presuda postane pravosnažna po članu 44 stav 2 Konvencije, sljedeće iznose po stopi koja se bude primjenjivala na datum isplate:
 - (i) sve rate, uključujući relevantnu kamatu, koje su dospjele na naplatu podnosiocima predstavke od trenutka kada je stara devizna štednja postala javni dug po relevantnom domaćem zakonodavstvu do datuma kada ova presuda postane pravosnažna, umanjeno za iznose koji su možda već plaćeni podnosiocima predstavke u međuvremenu po tom osnovu, uz dodatak poreza koji se na to obračunava, na ime naknade materijalne štete;
 - (ii) tužena Vlada mora takođe da preduzme odgovarajuće mjere da obezbijedi da nadležni organi sprovedu relevantne zakone i druge propise u odnosu na podnosiocima predstavke i tako da obezbijede isplatu svih budućih rata pod istim uslovima i na isti način kao što se to radi u odnosu na sve druge korisnike navedenog zakonodavstva;
 - (iii) 3.000 eura (tri hiljade eura) zajedno, uz porez koji se na to obračunava, na ime naknade nematerijalne štete;
 - (iv) 6.500 eura (šest hiljada i pet stotina eura), uz porez koji se na to obračunava, na ime troškova i izdataka;
 - (b) da se od isteka navedena tri mjeseca, pa do isplate ovih iznosa obračunava obična kamata na gore navedene iznose po stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj

stopi Evropske Centralne Banke tokom zateznog perioda uz dodatak od tri procentna poena;

6. *Odbacije* ostatak zahtjeva podnosilaca predstavke za pravičnom naknadom.

Sačinjeno na engleskom jeziku i dostavljeno u pisanoj formi 5. marta 2013. godine, po pravilu 77 stavovi 2 i 3 Poslovnika Suda.

Stanley Naismith
sekretar

Guido Raimondi
predsjednik